

همکاری تربیت مدرس و بلگراد در علوم انسانی

فرهیختگان | هیاتی از استادان و روسای دانشگاه‌های جان نزیبت، کراکویاتس، نووی ساد و دانشکده الهیات دانشگاه بلگراد صربستان به منظور توسعه تبادلات علمی و فرهنگی میان دو کشور ایران و صربستان در حوزه‌های علوم انسانی، علوم دینی، فناوری و پزشکی از دانشگاه تربیت مدرس بازدید کردند. غلامحسین غلامحسین زاده، رئیس دانشکده علوم انسانی این دانشگاه گفت: «ما به منظور برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت برای استادان و دانشجویان با ارائه مدرک مشترک در حوزه‌های مطالعات اسلامی‌شناسی و فلسفه، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و هنر و... فراهم کردن طرح‌های تحقیقاتی مشترک و ایجاد فرصت‌های مطالعاتی آماده‌ایم.»

آکادمی

سخنرانی رئیس فرهنگستان علوم در جلسه فلسفه و آینده‌نگری قدما دغدغه آینده نداشتند

فرهیختگان | آخر هفته گذشته، گروه آینده‌نگری از زیرمجموعه‌های مرکز مطالعات علم و فناوری فرهنگستان علوم، نشست با موضوع فلسفه و آینده‌نگری برگزار کرد. سخنران اصلی این نشست، رضا داوری‌اردکانی، فیلسوف و رئیس فرهنگستان علوم، با توضیح مفهومی از فلسفه، آینده‌نگری را به‌عنوان دغدغه‌ای تازه که در دوره جدید مطرح شده است، عنوان کرد. در این برنامه که با حضور حسن ظهور، رئیس مرکز مطالعات علم و فناوری فرهنگستان و همچنین عبدالرحیم گواهی، رئیس شورای آینده‌نگری برگزار شد، رضا داوری‌اردکانی به توضیح مفهومی از فلسفه و آینده‌نگری پرداخت. بخشی از سخنرانی رئیس فرهنگستان علوم را در ادامه می‌خوانید.

زمان در قدیم تعریف دیگری داشته است

«بیان زمان از همه چیز دشوارتر است. فهم زمان، مساله زمان در طول تاریخ تغییر کرده است. این طور نیست که مردمان در تاریخ از زمان یک برداشت و درک داشته‌اند. بحث زمان متعلق به ۵۰۰-۲۰۰ سال اخیر است. می‌دانم تعجب می‌کنید. زمان در تفکر قدیم حتما امر پیچیده‌ای بوده است. شاید هم ساده. نمی‌دانم. در قدیم، زمان اجل است، شمشیر است، زندگی را قطع می‌کند. در تفکر قدیم اگر هم بحث علمی از زمان مطرح می‌شده است، این درک صرفاً طبیعی بوده است، چنانکه ما امروز با ساعت حرف می‌زنیم. ما امروز زمان‌مان، زمان ساعت و تقویم و نجوم است. ارسطو می‌گفت زمان مقدار حقیقت است. زمان مربوط به حقیقت و طبیعت است. در دوره جدید زمان، زمان آدمی نیست. زمان تاریخ و پیشرفت و آینده است. برای متقدمان و گذشتگان، آینده با آینده مقرر الگویی بود یا تیره و تار و ظلمانی. برای گذشتگان، گذشته مهم بود. از عصر طلایی می‌گفتند و به گذشته نظر داشتند. برای دوره جدید، زمان، زمان آینده است. آینده پیشرفت علم و تکنولوژی و سعادت بشر است. ما امروز چون انس داریم با فکر جدید و با فکر جدید بار آمده‌ایم. تفکر ما متجدد است. ما زمان را همان‌طور که زمانه ما درک می‌کند، درک می‌کنیم. ما درباره زمان فکر نمی‌کنیم، گرچه این زمان با فکر پدید آمده است. چیزی که می‌خواهم بگویم این که زمان با فکر پدید آمده است. نمی‌خواهم بگویم بهترین زمان

رضا داوری اردکانی در جلسه فلسفه و آینده‌نگری

است. این‌طور نیست که بهترین زمان است و زمان‌های گذشته بد بوده چون به زمان فکر نمی‌کرده است. ماهی که در آب است به آب فکر نمی‌کند. از آب بیندازش بیرون و بگذارش روی خاک، آن وقت به آب فکر می‌کند. من نمی‌گویم چون شما در گذشته به زمان فکر نمی‌کردید، زمان در حال بدی بوده است. برای اینکه نشان دهم گذشتگان زمان را چگونه می‌دیدند، بهترین چیزی که سراغ گرفتیم از آثار فیلسوفان، غزالی است. به بحث مربوطش نمی‌کنم اما ببینید یکی شاعر بزرگ زمان را چگونه وصف می‌کند و چه تلقی‌ای از زمان دارد: یاری اندر کس نمی‌بینم یاران را چه شند، دوستی‌ای آخر آمد دوست‌داران را چه شد / آب حیوان تیره‌گون شد خضر فرخی کجاست / خون چکید از شاخ گل باد بهاران را چه شد. ببینید گذشته است که دارد ستایش می‌شود. این بیان شاعر ماست از زمان خودش در قیاس با گذشته. گذشته‌ای که روشن نیست. گذشتگان با آینده کاری نداشتند زیرا که آدمی مامور تغییر جهان نبود. با جهان زندگی می‌کردند. جامعه‌ها تغییر نمی‌کردند اگر تغییر می‌کردند، محسوس نبود و آدمیان مقهور چنین تغییری نبودند. در دوره جدید زمان معنای دیگری پیدا کرد و تلقی جدیدی از زمان پیدا شد: آغاز شد با تعریف آینده. رنسانس یک‌سره طراحی آینده است. در دوران رنسانس صدها اثر ادبی در زمینه خیالی و ناگجآباد و شهر خیالی نوشته شده و غیر از این، داستان‌ها و رمان‌ها و نمایشنامه‌های بزرگ نوشته شده که طرح زندگی آینده ماموریت آینده بشر است.

حکومت علم و آینده‌نگری

بشر جدید ماموریت دیگری دارد. چنانکه در گردش لیل و نهار زندگی نمی‌کند بلکه می‌خواهد گردش لیل و نهار را به دست بگیرد. آن‌طور که او اراده می‌کند و می‌خواهد. من فقط اشاره می‌کنم به فاستوس. فاستوس در این معامله علمی را می‌گیرد که این علم، علم قدرت است. هم‌زمان با کریستوفر مارلوکه فاستوس نوشت، فرانسیس بیکن انگلیسی آتلانتیس جدید را نوشت. آتلانتیس اثری است از افلاطون و بیکن آتلانتیس نو را نوشت. در آنجا علم حکومت می‌کند، سازنده است، آینده را می‌سازد. جامعه‌ای را وصف می‌کند که همه چیز در جای خودش است و همه کم و بیش از علم برخوردارند. عدالت برقرار است و حکومت دانش و دانشمندان است. این طرح جهان است، جهان علم. این مطلب در سیاست محقق نشده، در اقتصاد محقق نشده و عالمی به وجود آمده که عالم پیشرفت است. این عالم پیشرفت فلسفه و علم و تکنولوژی و سیاست به موازات هم دخیل بودند. هیچ کدام را مقدم نمی‌دارم. همه در ساختن این جهان سهمی بوده‌اند. مطمئناً در کار بشر خطا هست. کسانی که طرح می‌ریختند فکر می‌کردند خطا نمی‌شود. تلقی‌ای که از زمان در فیزیک جدید هست در تلقی فیزیک ارسطو متفاوت است. فیزیک جدید از نیوتن و اینشتین به این سو زمان را از طبیعت منفک نمی‌کند یا طبیعت و فیزیک را از زمان منفک نمی‌داند. ولی در فلسفه ارسطو زمان انتزاعی است. فیزیک جدید زمان را عارض از عالم نمی‌داند بلکه جزئی از آن می‌داند. این تاثیر فلسفه و هنر بوده یا نبوده، در هر صورت ارتباط تنگاتنگی دارند که نمی‌شود بفهمیم علم و فلسفه و هنر و سیاست چه نسبتی با هم دارند. آنچه محرز است این است که مستقل و جدا از هم دیگر نیستند. برای اولین بار کانت مساله زمان را به این صورت مطرح کرد که گفت زمان جزء فهم ماست. زمان میزان حرکت است، زمان است که ما را به فهم و به علم می‌رساند. بعد این مطلب بسط پیدا می‌کند. تا می‌رسد به جایی که زمان و تاریخ یکی می‌شود. وقتی می‌گوییم زمان، بحث آینده در نظر می‌آید و پیشرفت. زمان یک مفهوم صرف و انتزاعی نیست که اهل فلسفه تنها به آن بپردازند و زمان یعنی وضعی که ما در آنیم. وقتی می‌گوییم زمان یعنی زندگی، علایق، تعلقات و آینده. در هیچ زمانی جز زمان ما آینده‌نگری نبوده است. نمی‌توانیم بگوییم آیا گذشتگان، این سینه‌ها، خواهی‌تصیر الدین طوسی، خوارزمی، اینها به آینده فکر می‌کردند؟ ما هیچ اثری از اینکه آنها به آینده فکر می‌کردند و فکر می‌کردند آینده چیزی خواهد بود به غیر از آنچه که هست، نمی‌بینیم. آینده‌نگری برای عصر جدید و زمان ماست و به آینده‌نگاری می‌اندیشیم.

ظاهرا تنها چاره‌ای که برای ما باقی است، هماهنگی و برنامه‌ریزی برای نوع برخورد با این تغییرات است. آینده‌نگری چطور این کار را انجام می‌دهد؟

بتر است بگویم برای هماهنگی با تغییرات طوری برنامه‌ریزی می‌کنیم که اثرات نامطلوب کم شوند و تاثیرات مطلوب جذب. در زندگی روزانه خودمان هم نگاه کنیم، می‌بینیم در طول روز، در مسیرمان ممکن است با اتفاقات مطلوب یا نامطلوبی مواجه شویم. ممکن است تصادف کنیم یا اتفاق ناگوارتری برآید ما پیش‌آید. بنابراین سعی می‌کنیم تا جای ممکن، که در حوزه اختیار ماست، از خطرات اجتناب کنیم و از وضعیت‌های مطلوب بهترین بهره‌برداری را داشته باشیم. آینده‌نگری، الگوهای معطوفی را طراحی می‌کند که دائم با وضعیت روز، خودش را وفق می‌دهد.

گروه آینده‌نگری فرهنگستان علوم برای پرداختن به مساله آینده، با دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی هم‌همکاری می‌کند؟

آینده‌نگری وجوه مختلف را مطالعه می‌کند. ما در فرهنگستان علوم، با آموزش عالی در تماس هستیم. آینده آموزش عالی و آینده دانشگاه‌ها یکی طرح است که روی آن مطالعه می‌شود. وضع فعلی را می‌بینیم، گذشته را مطالعه و نگاه می‌کنیم چه این صورت می‌توانیم آن را به‌طور دقیق بررسی کنیم. ما در آینده‌نگری از همه علوم و تجربیات استفاده می‌کنیم تا بتوانیم بهترین آینده را بسازیم. در واقع آینده‌ای را می‌سازیم که در آن تا جایی که می‌توانیم از وقوع آینده نامطلوب جلوگیری کنیم و تا جایی که ممکن است، به وضعیت‌های مطلوب برسیم. برای مثال در روابط ایران و عربستان که امروز دچار تنش و چالش‌های متعددی شده است، بررسی می‌شود چطور می‌توان از آینده‌های جلوگیری کرد که در آن میان دو ملت مسلمان جنگ نظامی واقع شود که موجب نابودی دو ملت است. از وقوع وضعیت نامطلوب جلوگیری و بررسی می‌کنیم که چگونه می‌شود روابطی مبتنی بر صلح و اعتماد و سازنده میان دو کشور برقرار کرد.

این گروه در فرهنگستان در همه ابعاد روی آینده مطالعه می‌کند؟

یکی از گروه‌هایی که در این رابطه مطالعه می‌کنند، فرهنگستان علوم است. در گروه علوم، فرهنگستان در حیطه وظایف خودش که رصد علم و فناوری ایران است، روی ساختن آینده مطالعه می‌کند. آینده‌نگرهای ایران در دانشگاه‌ها و گروه‌های مختلف مطالعاتی به مطالعه آینده مشغول هستند. در حال حاضر می‌دانم چند ده نهاد در کشور مشغول رصد وضعیت موجود، مطالعه گذشته و کار روی پروژه‌های آینده‌نگری هستند و همه چیز را مطالعه می‌کنند.

گفت‌وگو با رئیس شورای آینده‌نگری فرهنگستان علوم

بدون برنامه محکوم به شکستیم

عبدالرحیم گواهی

داشت. اما افسوس بر آنچه رفته، منطقاً فایده‌ای برای ما نخواهد داشت. در قرآن هم به ما توصیه شده است که بر چیزی که نمی‌توانید در آن تغییری ایجاد کنید، تاسف نخورید. انسان اساساً یا در گذشته زندگی می‌کند یا در آینده؛ حالی که وجود ندارد. همین حالا که مشغول صحبت با هم هستیم، لحظه‌ها می‌گذرند و در گذشته دفن می‌شوند. گذشته چیزی است که از دست رفته و دیگر تسلطی بر آن نداریم. تنها چاره‌مان در مواجهه با گذشته این است که از آن درس بگیریم برای آینده. در قرآن هم در رابطه با مواجهه با تاریخ، توصیه شده است که «فاعتبروا واولی الایصار». یعنی ای کسانی که با دیده بصیرت به جهان نگاه می‌کنید، عبرت بگیرید. در آینده‌نگری هم ما نه پیش‌بینی، آینده‌نگری، آینده‌سازی است.

این آینده‌سازی چه ابجدی دارد؟

یعنی نگاه می‌کنیم ببینیم چه آینده‌ای مناسب ما و کشورمان است. وقتی از چیزی حرف می‌زنیم، آن را در قالب فضا- زمان بررسی می‌کنیم، در غیر این صورت

روناک حسینی

ronak.hosseini@fdn.ir

آنچه در آینده پیش خواهد آمد، قدری وابسته به تصمیمات ما و کمی وابسته به تصمیماتی است که در دنیا گرفته می‌شود. آنچه روشن است اینکه ما نمی‌توانیم برای دنیا تعیین کنیم هر دم در مقابل هر موقعیت چه تصمیمی بگیرد، اما با تطبیق وضعیت خودمان و نسبت خودمان با دنیا، می‌توانیم تا جایی ممکن تصمیماتی بگیریم که ما را به آینده مطلوب‌مان نزدیک‌تر کند. فرهنگستان علوم یکی از پایگاه‌هایی است که در مسائل علمی و فرهنگی کشور نقش موثری ایفا می‌کند. مرکز مطالعات علم و فناوری فرهنگستان علوم، شورایی به نام آینده‌نگری تشکیل داده است که گروهی از اهالی علم و تحقیق در آن روی مساله آینده ایران پژوهش می‌کنند. در تعریف هدف این شورا آمده است: «شورای آینده‌نگری به منظور دستیابی به تفکری جامع و منسجم در زمینه آینده‌نگری کشور و پیشنهاد اولویت‌های علم و فناوری با توجه به اسناد بالادستی شامل سند چشم‌انداز توسعه کشور، نقشه جامع علمی کشور و سیاست‌های کلی در بخش علم و فناوری و نظر به توسعه پایدار ایران تشکیل شده است.» عبدالرحیم گواهی، استاد ادیان، عرفان و فلسفه، که سابقه فعالیت‌های گوناگون در حوزه علم و سیاست را در کارنامه دارد، هم‌اکنون رئیس شورای آینده‌نگری فرهنگستان علوم است. با او درباره کار این شورا گفت‌وگو کرده‌ایم.

III

ظاهرا برای اینکه بتوانیم تصمیمی برای آینده داشته باشیم، ناچاریم نگاهی به گذشته هم داشته باشیم. شما در بحث آینده‌نگری چقدر با نگاه به تاریخ و چقدر با نگاه به کشورهای توسعه‌یافته روی این مقوله مطالعه می‌کنید؟

اصولاً آینده‌نگری، چه در کشور، چه جامعه، چه دنیا و حتی در زندگی فردی، در ارتباط با گذشته است. گذشته را می‌توان با این دیدگاه مطالعه کرد که چطور می‌توانیم از آنچه طی زمان اتفاق افتاده عبرت گرفت. در واقع گذشته تنها نقش عبرت‌آموزی دارد؛ چون آنچه گذشته، در ظرف زمان اتفاق افتاده و ما دیگر تسلطی بر آن نداریم. بخواهیم بیشتر از سطح عبرت و آموختن از تجربیات با گذشته کلنجار برویم، چیزی جز افسوس برای ما نخواهد

خبرخانه

سرپرست امور شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان خبر داد حمایت ویژه از شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات تجاری‌سازی

فرهیختگان | معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، برنامه ویژه‌ای برای حمایت از شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات تجاری‌سازی دارد. سیدمحمد صاحبکار، سرپرست امور شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان با اعلام این خبر گفت: «تاکنون حدود ۲۷۰۰ شرکت دانش‌بنیان، ارزیابی و تایید شده‌اند که عمدتاً به تولید کالا‌های دانش‌بنیان می‌پردازند، اما شرکت‌های تولیدکننده به برخی خدمات تجاری‌سازی نیاز دارند که باید شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات تجاری‌سازی برای پاسخگویی به نیاز آنها وجود داشته باشند.

علت شکست خیلی از شرکت‌های تولیدکننده کالا مربوط به عدم دریافت خدمات مورد نیاز و تغذیه مناسب از منابع زیست بوم کسب و کار است و شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات تجاری‌سازی، نهادهای بسیار مهمی برای تکمیل زنجیره فعالیت‌ها و تسهیل تعاملات و شکل‌گیری بازارها هستند؛ بنابراین کارگروه ارزیابی شرکت‌های دانش‌بنیان تصویب کرد که شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات تجاری‌سازی، از همه مزایای قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان استفاده کنند تا حوزه ارائه خدمات تجاری‌سازی تقویت شود.»

معاون پژوهشی و فناوری دانشگاه تاسیس کلینیک صنعت نفت دانشگاه شهید چمران

فرهیختگان | معاون پژوهشی و فناوری دانشگاه شهید چمران اهواز گفت: «با توافق‌های انجام شده با شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب، کلینیک صنعت نفت دانشگاه شهید چمران مهر ماه در منطقه خرم کوشک تاسیس می‌شود.»

ابراهیم حاجی‌دولو افزود: «ایده کلینیک صنعت در حقیقت با هدف افزایش سطح همکاری دانشگاه و صنایع مطرح شده و یکی از برنامه‌هایی است که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به‌دنبال اجرای آن در دانشگاه‌ها است. فضای در منطقه خرم کوشک برای راه‌اندازی این کلینیک در نظر گرفته و تجهیز شده است. در این کلینیک استادان دانشگاه شهید چمران اهواز حضور پیدا می‌کنند و در حوزه‌های حفاری، پخش و پالایش نفت به شرکت‌ها و صنایع نفت و گاز مشاوره می‌دهند.»

به گفته معاون پژوهشی و فناوری دانشگاه شهید چمران اهواز با این اقدام مشکلاتی که در صنایع نفتی به‌وجود می‌آید و کارشناسان با آنها درگیر هستند و شاید حل آن از طریق نام‌نگاری و مجرا‌های رسمی و اداری مدت زیادی طول بکشد، با مشاوره استادان به‌سرعت رفع می‌شود. این کلینیک بستر ارتباط مستقیم و ساده صنعت و دانشگاه را فراهم می‌کند و ممکن است خروجی آن ایده‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی مختلفی باشد. همچنین عملکرد این کلینیک در طول ۶ ماه بررسی می‌شود و در صورتی که مفید و مثبت ارزیابی شود، احتمال دارد برای صنایع دیگری مانند آب و برق نیز چنین برنامه‌هایی اجرا شود.

گفت‌وگو با رئیس گروه مطالعات علم و فناوری فرهنگستان علوم

تولید فناوری با پیامدهای کاملاً مثبت ناممکن است

هستند که به اعتقاد فرهنگستان، در حوزه علم و فناوری حرفی برای گفتن دارند. ذیل این جلسات، کارگروه‌های مختلفی در زمینه‌های گوناگون به مطالعه مشغولند و فعالیت‌ها و نشست‌هایی دارند. چکیده این فعالیت‌ها و نشست‌ها، در جلسات مرکز مطالعات مطرح می‌شود و اعضا روی محتوای آن بحث و تبادل‌نظر می‌کنند. مدت زیادی از عمر این مرکز نمی‌گذرد و در مطالعات هنوز راه درازی در پیش داریم.

تاکنون در این زمینه که چرا تصمیمات به نتیجه مطلوب نرسیده‌اند، چه نتایجی دریافت کرده‌اید؟

ما هنوز به نتایج اصلی و قطعی نرسیده‌ایم. اصولاً تصمیم‌سازی در کشور روی اصول مدون شکل نمی‌گیرد. ما نتایج مطالعاتمان را به صورت مکتوب در مرکز مطالعات علم و فناوری داریم، اما اگر بخواهم توضیح کلی بدهم، یکی از مشکلات تصمیم‌سازی در کشور ما این است که تصمیمات مان مبتنی بر اصول نیست، نمی‌شود نشست، تصمیم گرفت و بعد دید مضرات و محاسن این تصمیم‌ها

وبژه نامه هفتگی اخبار و دیدگاه‌های دانشگاه آزاد اسلامی

برای انعکاس عملکرد خود با سازمان آگهی‌های روزنامه فرهیختگان تماس بگیرید

تلفن: ۰۲۱-۶۶۳۴۸۰۴۶
فکس: ۰۲۱-۶۶۳۴۸۰۱۷

هفته‌نامه فرهیختگان

www.FDN.ir

فرهنگستان آنلاین

فرهیختگان